

Мигалець О. І.

*Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології*

АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ МОВНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ *КОНФЛІКТНИХ ДІЙ*

Домінування ідеї антропоцентризму у сучасній лінгвістиці, головна суть якої визначається як «людина в мові» [2, с. 6], дозволяє розглядати її в широкому контексті буття людини, в її тісному зв'язку із мисленням, свідомістю, культурою та духовно-практичною діяльністю, що означає – «людина в мові і мова в людині» [6, с. 12].

Актуальність даної роботи полягає у дослідженні мовних одиниць на позначення конфліктних дій крізь призму антропоцентричної парадигми.

Метою нашого дослідження є з'ясування системних параметрів антропоцентричного підходу до вивчення мовних явищ. Поставлена мета передбачає розв'язання наступних завдань: 1) дослідити існуюче в лінгвістиці трактування поняття «антропоцентризм»; 2) розглянути закономірності прояву антропоцентризму під час дослідження мовних одиниць на позначення конфліктних дій.

Для розуміння і пізнання мови необхідно звернутися до її носія – людини, що усвідомлюється «мірою всіх речей» та ставиться в центр світосприйняття і, відповідно, мови. Індивід стає носієм загальнолюдських і специфічних національно-культурних цінностей.

Антропоцентрична настанова на вивчення мови – результат розвитку ідей і поглядів видатних філософів і мовознавців: В. фон Гумбольдта, Е. Бенвеніста, О. Потебні, Л. Вайсгербера та ін. [5, с. 101].

Саме В. фон Гумбольдт уперше відзначив, що «людина стає людиною тільки через мову, в якій діють творчі першосили людини, її глибинні можливості. Мова – це єдина духовна енергія народу» [1, с. 314]. В свою чергу, Е. Бенвеніст стверджував, що саме за допомогою антропоцентричного принципу можна прослідкувати «поєднання мови й побуту людини в одному полі пізнання» [7, с. 11].

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки питання антропоцентризму вивчають Н. Арутюнова, А. Вежбицька, Ю. В. Дорофеев, П. І. Костомаров, О. В. Падучева, М. О. Шелякін та ін. Антропоцентричний підхід здобуває визнання також в працях М. Ф. Алефіренко, О. О. Селіванової та ін.

Антропоцентризм в лінгвістиці пояснюється вченими зміною ракурсу дослідження, формулюванням нового об'єкта дослідження – мовної особистості. Мова при цьому виступає однією з активних форм пізнання

дійсності, завдяки чому «розуміємо і відчуваємо реальний образ світу, досягнути який людина прагнула протягом багатьох століть» [4, с. 199].

Як зазначає О. С. Кубрякова, «антропоцентризм характеризується як винятковий принцип дослідження, який полягає в тому, що наукові об'єкти вивчаються насамперед за їхньою роллю та їхнім призначенням в життєдіяльності людини, за їхніми функціями в розвитку людської особистості і її удосконалення» [4, с. 199]. Указаний принцип поєднується з дослідженнями зв'язку людини і мови, мови й комунікації, мови і культури, мови й фізіології людини, мови і духовної активності людини, мови й мислення тощо.

Антропоцентризм як найдавніша властивість людської психіки та суспільної свідомості відображає процес усвідомлення та розуміння людиною свого статусу, положення в природі та соціумі: антропоцентризм – це «методологічний принцип дослідження, згідно з яким людина розглядається як центр і найвища мета світобудови» [3, с. 56].

У цьому зв'язку конфлікт, а, отже і конфліктні дії самі по собі антропоцентричні: вони створюються, загострюються, набувають конструктивного / деструктивного характеру, розв'язуються / не розв'язуються людиною. Супроводжуючи її протягом усього життя, конфлікт знаходить своє відображення в двох іпостасях людського буття, «концентруючись в світі внутрішньому і виставляючись у світі зовнішньому» [2, с. 5]. Як результат, цілком зрозумілим стає значний інтерес до вивчення даного феномену різними науками: «зовнішнє» існування конфлікту досліджується соціологією, історією, політологією, конфліктологією, а «внутрішнє» є об'єктом психологічних, філософських, лінгвістичних, міжмовних та міжкультурних комунікацій, психоаналізу та інших наукових досліджень.

Різні підходи до вивчення конфліктних дій як соціально-детермінованого процесу в лексико-семантичній системі англійської та української мов свідчать про його антропоцентричну природу. Звідси – бажання людини відстояти свою точку зору, право на кого-, що-небудь, прагнення захистити себе та рідних, протидіяти злу, уберегти територію тощо. Все це відображає процеси розуміння та сприйняття людиною свого місця і ролі в природі та соціумі.

Отже, конфлікт з опертям на теорію антропоцентризму є соціальним явищем, який створюється індивідами і без них неможливий. Погляд на конфліктні дії як антропоцентричне явище дозволив описати причини й передумови, що спонукають людину до ескалації напружених взаємовідносин; обґрунтувати, які особливості характеру, емоції, поведінки, соціально-рольові статуси й гендерні ознаки впливають на вибір мовцями стратегій, вербальних і невербальних засобів досягнення комунікативної мети.

Таким чином, антропоцентризм є одним з головних принципів дослідження сучасної лінгвістики. Не дивлячись на різні трактування поняття антропоцентризму, очевидним є те, що як вітчизняна, так і зарубіжна наука змінила напрямок свого розвитку, ставлячи в центр уваги людину – людину, яка творить мову, яка пізнає і відображає світ ідей, понять за власною шкалою цінностей. Зміна наукової парадигми відбувається в результаті зміни погляду на світ як сукупності елементів, на розгляд всесвіту як динамічної системи, яка

розгортається навколо людини. Саме в даному аспекті досліджуються мовні одиниці на позначення конфліктних дій, ініціатором яких виступає людина, яка говорить.

Література

1. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. М. : Прогресс, 1984. 400 с.
2. Ермолаева Е. Н. Концепт conflict и его объективация в лексико-семантическом пространстве современного английского языка : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04. Кемерово, 2005. 212 с.
3. Ершов А. А. Личность и коллектив : межличностные конфликты в коллективе и их разрешение. Л. : Знание, 1976. 40 с.
4. Костомаров П. И. Антропоцентризм как важнейший признак современной лингвистики. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2014. №2 (58). Т.1 С. 198—203.
5. Марковська А. В. Антропоцентризм у фразеологізмах сучасної німецькомовної та україномовної преси. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Ужгород, 2015. Вип. 13. С. 101—110.
6. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие. Минск : ТетраСистемс, 2008. Изд. 3-е, перераб. и доп. 272 с.
7. Харитоновна И. В. Системное исследование языка : философско-методологический аспект : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра филос. наук : спец. 09.00.08 «Философия науки и техники». М., 2004. 32 с.